

За традицією останніх 16 років 31 жовтня світ відзначав Міжнародний день Чорного моря. 1996 року шість причорноморських країн – Болгарія, Румунія, Туреччина, Грузія, Росія та Україна – підписали Стратегічний план дій із реабілітації та захисту Чорного моря. Цей план був розроблений після всебічного дослідження морського середовища, результати якого засвідчили, що його життєздатність істотно погіршала порівняно з попередніми трьома десятиліттями. Щороку на честь Міжнародного дня Чорного моря в Севастопольському дельфінарії, що в Артбухті, відбувається прес-конференція за участю науковців, екологів, представників громадських організацій.

40

Чорне море – перлина в океанському намисті Землі

Лучія ПУЗИКОВА
(Крим)

Національне управління з повітроплавання і дослідження космічного простору (NASA) опублікувало чудову фотографію Чорного моря з космосу

– Не краса, а чистота врятує світ, – сказав на тогорічній прес-конференції член екіпажу сміттєзбирального судна Олександр Куренной. І його фраза визначила тему зібрання: «Людина і море: що виправдає кошти?».

Як зауважив Олександр Куренной, сміття – це зло, яке згубно впливає на екологію Чорного моря. Нині величезні території дна вкриті всіляким сміттям, зокрема, пластиком, тарою. Цей шар не пропускає кисню й світла, а отже, все живе гине. Не найкраща ситуація й на поверхні. Щодня два сміттєзбиральні судна тоннами вивозять зібраний з морської гладіні бруд. Чого лишень там немає! Водорості, пляшки, пакети, навіть гаманці, які крадуть улітку у відпочивальників зальотні гастролери.

Старший науковий співробітник Інституту біології південних морів НАНУ Володимир Губанов нагадав присутнім, що наприкінці минулого століття екологічний стан Чорного моря вчені назвали кризовим. Серед основних проблем – евтрофікація («цвітіння» води внаслідок потрапляння в прибережні акваторії залишків хімічних добрив і недостатньо очищених стічних вод); забруднення води нафтопродуктами та іншими токсичними речовинами; біологічне забруднення чужорідними видами; скорочення площ природних ландшафтів у прибережних зонах.

Державну ініціативу з охорони Чорного моря підтримують громадські організації. Товариство захисту археологічних та історичних пам'яток Гераклейського півострова, його флори, фауни і прибережних вод «ОАЗИС» на прес-конференції представив Олександр Жбанов. Він зазначив, що від часу створення 1997 року ця громадська організація відіграє неабияку роль у збереженні навколишнього середовища та реабілітації Чорного моря. Товариство є одним із учасників і виконавців науково-практичної програми «Дельфін», що спрямована на збереження генофонду чорноморських дельфінів. У рамках програми діє проект «МОРЕКИТ», головна мета якого – надання допомоги хворим і пораненим морським тваринам.

Громадська організація «ОАЗИС» взяла участь у виконанні низки науково-дослідних робіт із реєстрації дельфінів у водах Чорного моря біля узбережжя Криму, в науковій оцінці впливу рибальства на стан чорноморських китоподібних у водах півострова, в здійсненні аналізу популяцій рідкісних морських ссавців із «Червоної книги Азовського й Чорного морів». Також товариство «ОАЗИС» причетне до підготовки та видання чотирьох науково-популярних книг і семи плакатів (половину цієї продукції безкоштов-

но передано до бібліотек та шкіл Севастополя), а також до створення Атласу охорони природи Чорного та Азовського морів. Коштом громадської організації «ОАЗИС» на західному березі бухти Козача зведено двоповерхову будівлю лабораторії, вольєри для утримання морських тварин і господарські споруди. Однак з ініціативи Севастопольського океанаріуму доступ до цих об'єктів закритий. Тому громадські працівники позбавлені можливості вести дослідницьку роботу, систематизувати накопичений матеріал, надавати амбулаторну допомогу хворим або пораненим дельфінам.

Із метою заохочення найактивніших громадян, що опікуються охороною природи і пам'яток Гераклейського півострова, ГО «ОАЗИС» заснувала щорічну премію. 2012 року її вручили ветерану екологічного руху Ніні Петінцевій.

Ніна Юхимівна Петінцева – одна з найдосвідченіших активісток громадського екологічного руху Севастополя і Криму. Свого часу вона боролася за закриття сміттєспалювального заводу, розташованого в межах міста, за припинення будівництва атомної станції в селищі Леніно. Тематику виступу Ніни Юхимівни на прес-конференції були проблема збереження підземних джерел Севастополя, а також будівельний вандалізм, що спостерігається в місті. Учасникам заходу показали координати природних джерел питної води в межах міста, позначені на унікальній карті, створеній ще у 1920-ті роки.

– Севастополь фактично стоїть на воді, – каже Ніна Петінцева. – Але через недбале ведення міського господарства протягом багатьох років десятки природних джерел вже не існують. Останній приклад – район Мак-

Деякі факти про Чорне море

Найпрісніше море на планеті в найпівнічніших у світі субтропіках. Улітку шторми на ньому бувають дуже рідко. Узимку море цілковито не замерзає (виняток – невеличка ділянка в районі Одеси). В Чорному морі практично немає небезпечних для людини морських тварин. Тут не буває яскраво виражених припливів і відпливів.

Максимальна глибина – 2211 м, середня – 1300 м.

Площа моря – 422 тис. кв. км.

Протяжність берегової лінії сягає 4340 км.

У море впадає понад 300 річок.

Його акваторію проходить до 50 тисяч суден на рік.

Минулого року його гостинне узбережжя відвідало 6 мільйонів відпочивальників.

симвої дачі, де внаслідок будівництва кварталу елітного житла й доріг виникла загроза зникнення свердловини, що дає воду мешканцям Балки.

Інша проблема, на думку Ніни Юхимівни, – спорудження висоток у центрі Севастополя.

– Місто частково розташоване на порожнинах і розломах, недарма тут зводили три-, п'ятиповерхові будинки. А висоткам, якщо станеться землетрус (а ми живемо в сейсмічно активній зоні), загрожує катастрофа, – попереджає ветеран екологічного руху.

А ось прокурор міста Ігор Пілат повідомив присутнім про порушення кримінальної справи проти ТОВ «Суеста» за фактом видобутку піску в акваторії Чорного моря біля мисів Фіолент і Виноградний. Кримінальну справу порушено за статтею 239(1) КК України: «Незаконне заволодіння землями водного фонду в особливо великих розмірах». Покарання за цією статтею передбачає штраф у розмірі 5 тисяч гривень, обмеження волі на три роки та конфіскацію засобів виробництва.

Річ у тім, що під час перевірки діяльності ТОВ «Суеста», здійсненої прокуратурою спільно з міліцією, було встановлено, що пісок протягом 24 годин на добу добувають судна «Трофа» та «Печора». Підставою для цієї діяльності є дозвіл, виданий на основі рішення Державної Азово-Чорноморської екологічної інспекції. Міжрайонна природоохоронна прокуратура опротестувала це рішення. У свою чергу, ТОВ «Суеста» оскаржило в адміністративному суді Севастополя рішення Севастопольської міськради, яке забороняє видобуток піску в акваторії Чорного моря.

– Нині проводяться слідчі дії. Ми в максимально стислий термін поставимо крапку в цьому питанні, – сказав прокурор міста.

Розповідь хочеться завершити на оптимістичній ноті. Причому, іще раз нагадати, що Чорне море – унікальний об'єкт

2013 рік

До Світового океану, площа поверхні якого близько 361 мільйона квадратних кілометрів, належать п'ять океанів: Атлантичний (площа – 91,6 квадратного кілометра), Індійський (73,556), Північний Льодовитий (14,75), Тихий (169,2) і Південний (20,3). Об'єм Світового океану становить майже 1,3 мільярда кубічних кілометрів. Загалом на Землі налічують 63 моря (не враховуючи Аральського, Каспійського, Мертвого та Галілейського). Із них 5 – у Тихому, 16 – в Атлантичному, по 11 – в Індійському та Північному Льодовитому океанах.

Чорне море площею 422 тисячі квадратних кілометрів (найбільша глибина – до 2211 м (на південь від Ялти), солоність – 17–18%) має об'єм води 547 тис. кубічних кілометрів.

Найтепліше місце на Чорноморському узбережжі – узбережжя Кавказу, зокрема, абхазька Гагра: середньорічна температура тут – +17.

Фітопланктон складається приблизно з 350 видів одноклітинних організмів, 280 видів донних макролітів. Фауна Чорного моря налічує близько 350 видів найпростіших тварин, 650 видів ракових, понад 200 видів молюсків, десь 160 видів риб і 4 – ссавців. Утім, вона бідніша за середземноморську втричі.

планети Земля. Об'єкт животворний. За хімічним складом чорноморська вода дуже близька до крові людини.

Чорне море – справжня перлина в океанському намисті планети. Зберегти цю коштовність для майбутніх поколінь є священним обов'язком кримчан.

Артбухта – друг дельфінів

З кожним роком в Україні зростає кількість дельфінаріїв. Кумедні й життєрадісні дельфіни демонструють глядачам трюки й циркові номери, дарують безліч позитивних емоцій. А за часів СРСР, з'ясувалося, цих розумних істот використовували в інтересах Військово-Морського флоту. Про це й не тільки в розмові з нашим кореспондентом розповів науковий керівник Севастопольського дельфінарію, директор Міжнародної лабораторії гідробіоніки, капітан I рангу у відставці Олександр ЖБАНОВ.

– Олександр Васильовичу, вивчає дельфінів із 1975 року, довгий час очолювали Океанаріум ВМФ СРСР. Цікаво дізнатися, для чого за радянських часів готували бойових дельфінів і наскільки ефективно їх можна використовувати для пошуку затонулих кораблів, устаткування, боротьби з морськими диверсантами?

– Нині деякі мас-медіа поширюють усіяк вигадки про те, що дельфінів у військово-морських силах використовували нібито для знищення підводних човнів та військових кораблів...

Насправді це, м'яко кажучи, з багатьох причин неправда. По-перше, це аморально й для цивілізованого світу неприйнятно. По-друге, дель-

фін – добрий нирець, але нирець тиходійний. Тому навішувати на нього якісь вибухові речовини і мріяти про те, що він наблизиться до корабля і його торпедує, – нераціонально й безглуздо. І ось чому. На дельфіна можна навісити п'ять-шість кілограмів тротилу, а в сучасній торпеді міститься 250–300 кілограмів вибухової речовини, в бойовій ракеті – до півтонни! Отже, який сенс, з огляду на довгі роки тренувань, використовувати дельфінів так неефективно, коли це питання вирішується набагато простіше?

Коли я був начальником Океанаріума ВМФ СРСР, ми співпрацювали з 50 науково-дослідними організаціями колишнього Радянського Союзу. І тоді були три напрями

Добірка журналу **Віче**

Науковий керівник Севастопольського дельфінарію, директор Міжнародної лабораторії гідробіоніки, доктор науки і техніки МАІЗУ, капітан I рангу у відставці Олександр ЖБАНОВ вивчає дельфінів з 1975 року. Будучи начальником пошуково-рятувальної служби Чорноморського флоту СРСР, мав у підпорядкуванні спеціальну групу дельфінів, підготовлених для пошуку й позначення затонулої військово-морської техніки. З 1986 по 1990 рік – начальник Океанаріума ВМФ СРСР. З 1997-го – науковий керівник Севастопольського дельфінарію.